

**Artikova Ziyoda
Zaynitdinovna**

**XITOIY TILI 把 “BA”
IYEROGGLIFINING
POLIFUNKSIONAL
XUSUSIYATLARI**

Monografiya

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIIY TA'LIM,
FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

TOSHKENT DAVLAT SHARQSHUNOSLIK UNIVERSITETI

Artikova Ziyoda Zaynitdinovna

XITOIY TILI 把“BA” IYEROGHLIFINING POLIFUNKSIONAL XUSUSIYATLARI

Monografiya

Toshkent – 2025

UO'K: 811.581:81'36'37

KBK: 81.2-2/3(5Xit)

A-81

Z.Z.Artikova

Xitoy tili 把 “ba” iyeroglifining polifunksional xususiyatlari

Ma'sul muharrir:

Filologiya fanlari nomzodi, professor
Karimov Akramdjan Abilevich

Taqrizchilar:

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sultanova Lola Akmalovna

Filologiya fanlari doktori (DSc), professor
Nasirova Saodat Abdullayevna

Mazkur monografiya Xitoy tili 把 “ba” iyeroglifining polifunksional xususiyatlarini o'rganishga bag'ishlangan. Unda xitoy tilida polifunksionallik mavjudligining tamoyillari va nazariy yondashuvlar, Xitoyshunoslikda 把 “ba” iyeroglifining o'rganilishi va 把 “ba” grammatik vazifasining o'zgarishi jarayonlari asoslangan. 把 “ba” iyeroglifining shakllanish manbalariga tavsif berilib, ushbu manbalar asosida 把 “ba” old ko'makchisining yuzaga kelish omillari, 把 “bā” hisob so'zining istifoda etilishi, 把 “bā” nom hisob so'zining paydo bo'lish bosqichlari, 把 “bā”ning harakat hisob so'zi sifatida qo'llanishi, 把 “ba”ning ko'makchi vazifasida ishlatilishi asoslangan. 把 “ba” iyeroglifining leksik-semantik xususiyatlari u bilan bog'liq polisemiya, leksik omonimiya, konversion omonimiya va iyeroglifik omonimiya qoidalariga asoslaninshi dalillangan. 把 “ba” polisemantik so'zining fe'l, old ko'makchi, hisob so'zi, ot yoki ko'makchi vazifasida kelganda ma'lum semasi faollashishi distributsiyaga bog'liqligi dalillangan.

ISBN: 978-9910-8283-9-3

© Artikova Z.Z. 2025.

KIRISH

Jahon tilshunosligida xitoy tili iyerogliflarining fonetik, leksik, semantik, morfologik, sintaktik jihatlarini oʻrganish kabi masalalar yuzasidan izchil izlanishlar olib borilmoqda. Iyeroglif xitoy tilida shunchaki grafik belgi boʻlmay, oʻziga xos semantik, falsafiy va madaniy kodlarning tashuvchisi hamdir. Anʼanaviy xitoy tilshunosligi asosi ham aynan yozuv, aniqrogʻi iyerogliflar tadqiqidan boshlangani xitoy tilining nazariy oʻrganilishida iyerogliflar masalasi fundamental ahamiyat kasb etishi dalillaydi. Shu bois xitoy tilida 把 “ba” iyeroglifining qator vazifalari tadqiqiga bagʻishlangan mazkur monografiya ham nazariy, ham amaliy ahamiyatga ega deyish mumkin. Ularning tuzilishi, tarixiy, ilmiy-nazariy xususiyatlari doimiy ravishda ilm ahlini qiziqtirib, tilni sinxron va diaxron prinsiplar asosida tadqiq etish bugungi kunning dolzarb masalalaridan hisoblanadi.

Dunyo tilshunosligida xitoycha iyerogliflarning lingvistik xususiyatlari tilshunoslar diqqatini oʻziga jalb etib kelmoqda. Fonetik, morfologik, leksik va albatta, grafik jihatdan oʻziga xos murakkabliklarga ega boʻlgan xitoy tilida lisoniy birliklar tadqiqida iyerogliflarning alohida ahamiyati bor. Xitoy iyerogliflarining oʻziga xos xususiyatlari borasidagi qarashlarni umumlashtirish, tizimga solish hamda mutaxassislar eʼtiboriga havola etish sohasida amalga oshirilgan ishlar katta ilmiy-nazariy ahamiyatga molik.

Respublikamizda keyingi yillarda oʻzbek xitoyshunos olimlari tomonidan xitoy tilining oʻziga xos tizimli tuzilishga ega ekanligi teran izlanishlar orqali tobora aniqroq yoritilmoqda. Xitoy iyerogliflarining nutqda qoʻllanish imkoniyatlarini toʻla ochib berish, ularning xususiyatlarini oʻrganish borasida keng koʻlamli ishlar olib borilmoqda. Xitoy iyerogliflarining polifunksionalligi, ularning nutq jarayonidagi vazifalarini aniqlash shunday muhim masalalarlardan

MUNDARIJA

KIRISH.....	3
把 “ba” IYEROGHLIFI TADQIQINING NAZARIY ASOSLARI	
Tilshunoslikda polifunksionallik nazariyasi	6
Xitoyshunoslikda 把 “ba” iyeroglifining o‘rganilishi	21
把 “ba” grammatik vazifasining o‘zgarishi	33
把 “ba” IYEROGHLIFI POLIFUNKSIONALLIGINING SHAKLLANISH	
MANBALARI	
把 “ba” old ko‘makchisining yuzaga kelish omillari	39
把 “bǎ” hisob so‘zining istifoda etilishi	48
把 “bǎ” nom hisob so‘zining paydo bo‘lish bosqichlari	51
把 “bǎ”ning harakat hisob so‘zi sifatida qo‘llanishi	68
把 “ba”ning ko‘makchi vazifasida ishlatilishi	76
把 “ba” IYEROGHLIFIINING LEKSIK-SEMANTIK XUSUSIYATLARI	
把 “ba” iyeroglifi va polisemiya	89
把 “ba” iyeroglifi va omonimiya	116
把 “ba” iyeroglifi va leksik omonimiya	119
把 “ba” iyeroglifi va konversion omonimiya	128
把 “ba” iyeroglifi va iyeroglifik omonimiya	138
XULOSA.....	144
FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI.....	147
MUNDARIJA	158

Artikova Ziyoda Zaynitdinovna

XITOIY TILI 把 “BA” IYEROGILFINING POLIFUNKSIONAL XUSUSIYATLARI

Monografiya

Тошкент 2025

**Мухаррир: Шахзода Хакимова
Саҳифаловчи: Файзулла Азизов
Муқова дизайнери: Василий Бурцев**

**Босишга рухсат этилди. 24.11.2025
Бичими 60x84 1/32. Times New Roman гарнитураси.
Офсет босма. Босма табағи 10.
Шартли босма табағи 10. Тираж 50.**

**Тошкент давлат шарқшунослик
университетининг кичик босмаҳонаси
Тошкент, Амир Темур кўчаси, 20.**